בראשית ג

א. עס שטייט אין מדרש[1]: „כל מה שנברא בששת ימי בראשית צריכין עשיי״ — „הדא[2] הוא דכתיב[3] אשר ברא אלקים לעשות, אשר ברא ועשה אין כתיב כאן אלא לעשות לומר שהכל צריך תיקון״.

דאַרף מען פאַרשטיין: ווי שטימט דער מדרש מיט'ן מאמר חז״ל[4] „עולם על מליאתו נברא״, אַז „נבראו הדברים (שבעולם) על מליאתן״[5] — ניט קיין חסרים וואָס „צריכין עשיי׳, תיקון״[6]?

לכאורה וואָלט מען געקענט ענטפערן ע״פ דברי המדרש[7] אַז „אע״פ שנבראו הדברים על מליאתן כיון שחטא אדה״ר נתקלקלו״ — און דער פסוק „אשר ברא אלקים לעשות״ שטייט דאָך ביי יום השביעי („כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא גו״), וואָס איז געווען נאָכן חטא[8] עץ הדעת[9].

דאָס איז אָבער ניט קיין תירוץ (מספיק), ווייל דער פסוק זאָגט דאָך „אשר ברא אלקים לעשות״ — אַז דער צורך „לעשות — צריך תיקון״ איז (ניט אַ תוצאה פון דעם שפּעטערדיקן חטא, וואָס האָט גורם געווען אַ קלקול אין וועלט, נאָר) מצד דער בריאה עצמה — דער „ברא״ איז געווען אין אַן אופן וואָס „צריך תיקון״.

ב. וי״ל איינער פון די ביאורים אין דעם:

דער ענין פון „ברא אלקים לעשות״ — אַז „הכל צריך תיקון״ — איז נתחדש געווארן ביום השביעי, אָבער ניט מצד דעם קלקול פון חטא עץ הדעת (מעשה בני אדם, וועלכע איז געווען היפך ד„ברא אלקים לעשות״), נאָר מצד דעם טאָג פון יום השבת.

ד.ה. אין דער „זעלבער״ וועלט וואָס (און ווי) „ברא אלקים״ — איז דאָס אַ חילוק במציאה ווי זי איז בששת ימי בראשית און ווי זי איז ביום השביעי: לויט דער מעלה ומצב פון ששת ימי

---

1) ב״ר פי״א, ו.

2) ל׳ (פי׳ המיוחס ל)רש״י לב״ר שם (וראה ב״ר הוצאת תיאודור־אלבק בחילופי נוסחאות שם).

3) פרשתנו ב, ג.

4) ב״ר פי״ד, ז. וראה שם פי״ב, ו. פי״ג, ג (וביפ״ת שם).

5) ב״ר פי״ב שם.

6) ברש״י לב״ר פי״א שם „והרי לך כל מעשה בראשית שחביבין לפניו דכתיב ויראַ אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד אעפ״כ צריך תיקון״ — אבל דורש ביאור נוסף: (א) לא ביאר מדוע אי״ז סתירה ל„טוב מאד״. (ב) ועיקר: „טוב מאד״ אפי׳ל ע״י ומצד המעלה שישנה בעבודת האדם (ראה לקו״ש חט״ו ס״ע 94 ואילך ובהנסמן בהערה 14 שם), משא״כ בנוגע למחז״ל „על מליאתו נברא״.

7) כידוע שע״י חטא עה״ד נעשה ירידה בכל העולמות.

8) שהי׳ ביום הששי בשעה עשירית (סנהדרין לח, ריש ע״ב. ובכ״מ).

9) ואף שבמדרש (פי״א שם) הובא זה לענין „מפני מה לא נתנה (המילה) לאדם הראשון״ (היינו שמתחילת בריאתו הי׳ „צריך תיקון״ — מילה) — יש לומר, שהחפצא דערלה כדבר מאוס (שצריך להסירו) נתחדשה ע״י היריד דחטא עה״ד. ולהעיר שאדה״ר נולד מהול (אדר״נ פ״ב, ה. ובב״מ), וכמ״ש ביפ״ת לב״ר שם ד„לא האמין (הפילוסופוס) במדרשות שאמרו בכ״מ שאדה״ר נולד מהול״.

המעשה איז דער עולם „על מליאתו", ס'איז אַ שלימות'דיקע וועלט; בשעת עס קומט דער יום השביעי, איז דער מצב (עילוי) פון יום השבת גיט אַן אפשריות צו נתעלה ווערן און שטיין אין אַ העכערע מדריגה, דעמאָלט איז דער (זעלבער) עולם (וואָס „ברא אלקים") — אַ חסר (בערך האפשריות פון יום השביעי) און „צריך תיקון".

ע"ד ווי דער אַלטער רבי איז מבאר אין תניא[10] — אַז „עיקר התשובה[11] בלב והלב יש בו בחי' ומדריגות רבות", און דעריבער אע"פ אַז „כבר עשה תשובה נכונה", איז בשעת מען ווערט נתעלה אין אַ העכערער מדריגה, פאַדערט זיך אַ העכערער אופן אין תשובה.

[עד"ז איז מען מבאר[12] פאַרוואָס מען זאָגט ברכת סלח לנו „בתפלת שמונה עשרה . . ולא קודם התפלה" — ווייל נאָך דעם ווי מען הויבט זיך אויף צו אַ העכערער מדריגה (דורך ק"ש ותפלה) דערהערט מען אַז מען דאַרף תשובה טאָן (אויף אַ העכערן אופן)].

ג. און עם היות אַז מ'קען לכאורה מחלק זיין, ואין הראי' דומה לנידון — אין דעם ענין התשובה איז דער פירוש, אַז כאָטש מען האָט שוין געטאָן אַ „תשובה נכונה" (לפי מצב האדם בהווה) — איז אַבער דער פגם (פון דער עבירה) נאָך ניט אַפגעווישט געוואָרן אינגאַנצן; ס'איז נאָר וואָס לגבי זיין מצב בהווה זעט זיך ניט אַן דער פגם, אַבער בשעת ער ווערט דערהויבן צו אַ העכערע מדריגה — איז דאָרט ניכר אפילו אַ איידעלערער פגם און דערפאַר דאַרף מען האָבן אַ תשובה אין אַ העכערן אופן[13].

[כידוע די דוגמא בזה פון אַ פלעק אויף אַ בגד — אַז בעת אַ פלעק געפינט זיך אויף אַ פשוט'ן בגד איז מען אויף אים ניט משים לב, אָבער ווען דער זעלבער פלעק איז דאָ אויף אַ זיידענעם בגד איז ער מקלקל דעם בגד[14]].

איז דאָס לכאורה ניט קיין דוגמא והסברה צו נדו"ד, וואו די בריאה איז מלכתחילה באשאַפן געוואָרן פון דעם אויבערשטן, אין אַן אופן פון טוב מאד[15] און „על מליאתו" — אַן אַ פגם וחסרון, כנ"ל.

— איז דאָס אָבער ניט אַזוי: אויך בענין התשובה איז דאָ דער סדר העבודה פון „כל ימיו בתשובה"[16], וואָס דער צורך התשובה „כל ימיו" איז ניט נאָר דערפאַר וואָס דער פגם פון דער פריערדיקער מעשה עבירה איז נאָך ניט אינגאַנצן אַפגעווישט געוואָרן (און לגבי דער היינטיקער העכערער מדריגה איז נאָך פאַרבליבן אַ פגם פון דער עבירה) — ח"ו צו חושד זיין יעדן אידן אַז ער האָט נאָך ניט געטאָן קיין תשובה שלימה און ס'איז נאָך פאַראַן אַ פגם פון אַ חטא[17] — נאָר אפילו אויב „עשה תשובה

---

10) פכ"ט (לו, ב).

11) ענין דתשוב אל האלקים אשר נתנה — (לקו"ת ר"פ האזינו) — ובשבת נתנה באופן „אחר" (כיון דאז שבת וינפש).

12) ראה תו"א וארא נה, ד. מג"א צה, סע"ג. בהוספות תשא קיא, סע"ג ואילך. וראה לקמן בפנים סעיף ד.

13) ראה לקו"ת בלק עג, ד. וראה בארוכה לקו"ש ח"ד ע' 1197 ואילך.

14) ע"ד ח"ח (דוקא) שנמצא רבב על בגדו כו' (שבת קיד, א).

15) פרשתנו א, לא.

16) שבת קנג, א.

17) והרי כשעושה תשובה שלימה „אין מזכיריין לו דבר וחצי דבר כו" ועוד זאת שנעשה „מרוצה וחביב לפניו ית' כקודם החטא" (אגה"ת פ"ב). ואף ש„וחטאתי נגדי תמיד" (בתניא שם. וראה לקו"ש

נכונה" ושלימה באופן אז דער פגם איז אינגאנצן אפגעווישט געווארן, איז נאך אלץ שייך און ס'דארף זיין דער ענין התשובה[18].

[וכידוע[19] אז אויך ביי צדיקים איז דא דער ענין התשובה, און איינער פון די אויפטוואונגען פון משיח'ן איז, וואס „אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא"[20].

ד. די הסברה אין דעם: בשעת מען ווערט נתעלה אין א העכערער מדריגה פאדערט זיך א העכערער אופן העבודה, ווייל לגבי זיין העכערער מדריגה איז זיין פריערדיקע עבודת ה' ניט בשלימות (כאטש די עבודה איז געווען בשלימות לגבי די פריערדיקע מדריגה).

א דוגמא פשוטה אויף דעם — פון מצות צדקה: דער חיוב פון צדקה איז לפי ערך די נכסים וואס דער מענטש פארמאגט, איז מובן, אז בשעת זיין רכוש ווערט גרעסער קען ער זיך ניט באנוגענען מיט דעם סכום וואס ער האט פריער געגעבן אויף צדקה (כאטש אז דעמאלט, במצבו ההוא, האט ער דערמיט מקיים געווען מצות הצדקה בשלימות), נאר ער דארף געבן צדקה לפי מצבו עתה[21] —

און וויבאלד אז דער קיום התורה והמצות פון א אידן איז א „פעולה נמשכת" — בלשון התניא[22] אז דער „יחוד" וואס ווערט אויפגעטאן דורך תורה ומצות איז א „יחוד . . נצחי לעולם ועד" — דעריבער, בשעת דער איד ווערט נתעלה אין א העכערער מדריגה, „נעמט ער מיט" די תורה ומצות וואס ער האט מקיים געווען בעבר: און כדי צו מעלה זיין די פריערדיקע תורה ומצות שלו (וואס לגבי זיין איצטיקן מצב פעלט אין זייער שלימות) פאדערט זיך דער ענין התשובה[23].

[און דאס איז אויך איינע פון די הסברות[24] אין אמירת סלח לנו בתפלת שמו"ע — וואס איז נתתקן געווארן אפילו פאר צדיקים וועלכע האבן ניט קיין חטאים, און פאר בעלי תשובה וועלכע האבן שוין תשובה געטאן בשלימות:

שבהערה 13) — עכצ"ל שיש תשובה המבטלת לגמרי פגם העבירה (בכל הדרגות), וכדמוכח מהמבואר במקומות שבהערה הבאה בענין „כל ימיו בתשובה" שהכוונה לתשו"ע כו'. וראה לקמן הערה 23. ואכ"מ.

18) ראה אגה"ת ספי"א (ק, סע"ב): כל ימיו בתשובה עילאה כו'. לקו"ת בלק עד, א. ר"פ האזינו. ובכ"מ.

19) ראה לקו"ת ש"ש סו, ג. בהנסמן בהערה הבאה. ובכ"מ.

20) ראה זח"ג (רע"מ) קנג, ב. לקו"ת האזינו עה, סע"ב. שמע"צ צב, ב. שה"ש מה, א. נ, סע"ב. ועוד.

21) ראה כתובות סו, סע"ב ואילך.

22) פכ"ה (לב, א).

23) וזהו דלא כמשנ"ת בלקו"ש ח"ד שם (וראה הערה 33 שם) שאם עשה דבר שלפי מצבו אז אינו חטא, הנה גם כשמתעלה לדרגא עליונה יותר (ששם נחשב מעשה זו לחטא) לא שייך ע"ז ענין התשובה, ע"ש (וראה לקו"ש ח"ה ע' 397 (ח"כ ע' 167) שענין התשובה שייך רק אם עכ"פ הי' „ניט קיין גלאטע זאך") — משא"כ לפי המבואר בפנים, דגם כאשר בשעת מעשה הי' בתכלית השלימות יתכן (צ"ל) ענין התשובה כשמתעלה אח"כ.

— דוגמא בנגלה ובהלכה לשני האופנים: עני והעשיר — בנוגע לקרבן עולה ויורד שלו (רמב"ם (הל' שגגות פ"י ה"י) הל' מחוסרי כפרה פ"ה ה"ט: דאשמו כמצבו בעת הקרבתו, דשאר קרבנותיו — אינו משתנה מכפי שנקבע בעת הקרבת האשם. — מהשיעורים דשבוע זה (בראשית תשמ"ו)).

24) ראה המשך תער"ב ח"ג ע' א'שמג-ד (וע"ש שזהו הטעם דמשיח דוקא אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא). וראה תו"א בהוספות שבהערה 12. מאמרי אדה"ז — פרשיות ח"ב ע' תתקח. סה"מ תרנ"ט ע' סד. ועוד.

די בקשה סלח לנו איז ניט (נאר) אויף באַגאַנגענע עבירות, נאָר אויך אויף דער עבודת ה' פון פריִער, וואָס בשעה זו איז זי דורשת תיקון. וואָרום בתפלת שמו"ע, וועו מ'איז „עומד לפני המלך"[25] — וואָס דאָס מיינט אַ מצב פון תכלית הביטול, ביז אַז אפילו די תנועה פון „מחוו לי' במחוג (אויב ס'איז) קמי מלכא"[26] הייסט אַ מרידה במלכות — דערהערט מען ווי די עבודת ה' שלפנ"ז איז ניט אַלעס, חסר (אין עבודה).

— וועו מ'איז ניט אין אַ מצב פון „עומד לפני המלך", נאָר במדינתו (בשליחותו) איז די עבודה אַן עבודה תמה מיט דער גאַנצער שלימות, ואדר־בה — דעמאָלט איז דער רצון המלך עצמו אַז מ'זאָל זיין שטיין בביטול גמור, כדי מ'זאָל זיין מסוגל צו טאָן און אויס־פירן פקודת המלך בנוגע למדינתו;

שטייענדיק אַבער לפני המלך פילט מען ווי אין דער עבודה שלפנ"ז האָט געפעלט דער ביטול מוחלט צום מלך, און אויף דעם חסרון וואָס איז „נתחדש" געוואָרן בעת מ'איז עומד לפני המלך זאָגט מען „סלח לנו"].

ועד"ז בענינו: בששת ימי בראשית איז דער עולם בתכלית השלימות („על מליאתו") לפי דעם מצב פון „ימי המעשה";

בשעת אַבער ס'איז געקומען דער יום השביעי און אין ווערלט איז נמשך גע־ווָארן אַ העכערע קדושה — דעמאָלט איז דער עולם, ווי „ברא אלקים" (אַלס שלם אין די ששת ימי המעשה), אין אַ מצב (פון „חסר") וואָס „צריך תיקון".

ה. דער ענין הנ"ל איז אויך אַ תוס' ביאור אין דעם הכרח פון לימוד החסי־דות בימינו אלה:

ס'איז ידוע די שאלה: וויבאַלד אַז אין די פריערדיקע דורות האָט מען גע־קענט זיין אַ שומר תורה ומצות און אַן עובד ה' בשלימות — בלי לימוד פני־מיות התורה (והפצתה), וואָס איז דער הכרח אַז בדורותינו אנו מוז זיין דער לימוד פון תורת החסידות און די הנהגה בדרכי החסידות (ובפרט — הפצתם)?

און ס'איז שוין אויך ידוע[27] דער ענט־פער אויף דעם, אַז היות דער חושך הגלות וועָרט גרעסער, דאַרף מען האָבן אַ העכערן אור אויף צו קענען דורכ־ברעכן אויך דעם חושך, און דערפאַר האָט מען מגלה געווען נשמתא (סתים) דאורייתא וואָס זי איז מעורר און מגלה די טיפערע, באַהאַלטענע כחות פון דער נשמה („סתים דנשמתא").

קענען אַבער זיין אַזוינע וועלכע טענה'ן, אַז זיי קענען אויסקומען אַן דעם אור פון פנימיות התורה: זיי זיינען אַריינגעטאָן אין לימוד התורה, אָפגע־זונדערט פון דעם חושך הגלות, ובמילא — מעשה אבותיהם בידיהם, און עס זיינען פאַר זיי געוונג די ענינים פון נגלה דתורה צו זיין אַ שומר תומ"צ וויי זייערע זיידעס כו'.

אויף דעם איז די הוראה, אַז אפילו

---

25) שו"ע אדה"ז או"ח סקי"ד ס"ב (וראה ברכות לג, ר"ע"א). וראה שבת (י, א. טושו"ע ודאדה"ז או"ח סרי"ס צה): כעבדא קמי מריי.

26) חגיגה ה, ב.

27) ראה קונטרס עה"ח פי"ג. מכ' כ"ק אדנ"ע (נדפס בהוספות לקונטרס הנ"ל ע' 82 ואילך. אגרות קודש שלו ח"ב ע' תשיג ואילך. ועוד). ולהעיר ג"כ ממשל אדה"ז („התמים" ח"ב ע' מט [עב, א]) מבן מלך שנחלה כו'; כן להעיר מהידוע שהבעש"ט עורר את ישראל מהתעלפותם כו' (ראה סה"מ תרס"ג־ד (קה"ת, תשמ"ה) הוספה א' (ע' רנא ואילך)).

לפי דעתו[28] אַז ס׳איז ביכלתו צו דער־גרייכן זיין זיידענ׳ס שלימות אין עבודת ה׳ (אַן דעם אור פון פנימיות התורה) — איז דאָס אַבער פאַר אים (בדור זה) ניט קיין עבודה שלימה[29].

ווייל בדורות ההם, איידער ס׳איז נתגלה געווארן פנימיות התורה, איז דאָס טאָקע געווען אַן עבודה תמה און אַן עבודה בשלימותה — אַבער איצט, לאחרי ווי ס׳איז שוין נתגלה געווארן אין וועלט דער אור פון פנימיות התורה און ס׳איז געגעבן געווארן דער כח צו דינען דעם אויבערשטן מיט סתים דנשמתא — איז דער פריערדיקער אופן העבודה (פון לפני גילוי החסידות) בבחינת „חסר" (לגבי דער שלימות וואָס מען קען איצט דערגרייכן).

און דערפאַר איז אַ הכרח גמור[30] צו מפיץ זיין מעיינות פון תורת החסידות בכל מקום ומקום, ביז אַז זיי זאָלן דער־גרייכן יעדן אידן,

וואָס דאָס איז די הכנה קרובה צום קיום היעוד „כי מלאה[31] הארץ דעה את ה׳ כמים לים מכסים".

(משיחת ש״פ תולדות תשד״מ)

---

28) אבל — אינו. וכמבואר במכתב שבהערה הקודמת שבזמן הגלות גם „אור התורה הוא בהעלם יותר . . והתגלות אה״ר בזמה״ג הוא ע״י פנימי׳ התורה . . בדורות האחרונים בנשמות נמוכות ונתפסים בגשם . . מוכרחים לפנימיות התורה כו׳״. ע״ש באורך.

29) וזהו נוסף על העיקר, שלאחרי שנתגלה חלק זה בתורה, הרי מחוייב כאו״א ללמוד חלק זה (כמו שאר חלקי התורה), וכפסק אדה״ז בהל׳ ת״ת פ״א סוס״ד „שכל נפש צריכה לתיקונה לעסוק בפרד״ס כו׳ הן בפשטי ההלכות הן ברמזים ודרשות וסודות״ (ע״ש עד היכן הדברים מגיעים).

30) ודוגמתו ממש בנגלה דתורה — האומר דמעשה אבות אבותיו בידו וילמוד משנה וגמרא לבד וכו׳.

31) ישעי׳ יא, ט. רמב״ם בסיום וחותם (הל׳ מלכים ו) ספרו.